

MRF 2021.218/2

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 30. juni 2021, j.nr. 20/03809 og 20/03875

Ophævet miljøgodkendelse til udvidelse af større kvægbrug fra 260 dyreenheder til 1.879 dyreenheder med henvisning til den landskabelige påvirkning og den tidligere husdyrbruglovs § 22, idet det blev lagt til grund, at udvidelsen ikke var erhvervsmæssigt nødvendigt. Dissens.

Efter ansøgning fra L i juli 2017 meddelte Esbjerg Kommune i februar 2020 miljøgodkendelse til udvidelse af L's kvægbrug på 260,9 dyreenheder (DE) til et kvægbrug med 1.879,4 DE omfattende 1.140 malkekøer, 275 kvier/stude, 325 småkalve og 3.900 tyrekalve med bl.a. nye stalde, to nye gyllebeholdere og forskellige andre bygningsanlæg. Kvægbruget var beliggende Gredstedbro ved Holsted Bakkeø, der i kommuneplanen fra 2018 var udlagt som værdifuldt landbrugsområde, men samtidig var udpeget som karakterområde med vidt udsyn. Miljøgodkendelsen blev påklaget af Danmarks Naturfredningsforening, der bl.a. gjorde gældende, at miljøgodkendelsen burde ophæves som følge af byggeriets landskabelige påvirkning i et større uforstyrret landskab, på et geografisk højtplaceret sted (en bakketop), idet byggeriet ikke var erhvervsmæssigt nødvendigt. Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagde indledningsvis til grund, at da L's ansøgning om udvidelsen var indgivet den 27. juli 2017, skulle sagen afgøres efter den frem til 1. august 2017 gældende husdyrbruglovs §§ 12, 19 og 22 (ophævet ved lov nr. 2017/204) i henhold til overgangsreglen i lov 2017/204. Herefter lagde nævnet til grund, at det af forarbejderne til den tidligere § 22 om landskabelige hensyn fremgår, at reglen skal fortolkes i overensstemmelse med planlovens §§ 35 og 36. Nævnet tilsluttede sig herefter Esbjerg Kommunes vurdering af, at udvidelsen ikke var erhvervsmæssigt nødvendigt for ejendommens drift som landbrugsejendom med bemærkning om, at "der er tale om et efter danske forhold meget stort dyrehold i kvæg, et meget stort bebyggelsesareal, og at de nye bygninger kan karakteriseres som meget store landbrugsbygninger med industrielkarakter", hvorved nævnet henviste til dets tidligere praksis i bl.a. MAD 2018.63 Mfk. Herefter fremhævede

nævnet, at de ansøgte landbrugsbygninger skulle placeres i et område, der i kommuneplanen var udlagt som uforstyrret landskab, der søgtes friholdt fra større anlæg og bygninger, herunder store landbrugsbyggerier. Uanset Esbjerg Kommune i miljøgodkendelsen havde vurderet, at byggeriet kunne indpasses i landskabet, fandt et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet (6 mod 2), at det ansøgte byggeri ikke var foreneligt med de landskabelige værdier. Flertallet lagde med henvisning til besigtigelse og de meget lange indkig fra øst og syd mod ejendommen vægt på, "at projektområdet, som følge af udpegningen som større uforstyrret landskab, der udgør de visuelt mest uberørte dele af det åbne land, skal søges friholdt for større bygninger og anlæg, herunder store landbrugsbyggerier. Flertallet har endvidere lagt vægt på, at det ansøgte byggeri vil bryde den eksisterende bebyggelsesstruktur i området, idet der ikke i forvejen ligger store bygninger på ejendommen eller i nærområdet, og at en realisering af projektet vil, på grund af terrænforholdene, forudsætte en vis terrænregulering". Mindretallet mente derimod, at miljøgodkendelsen kunne stadfæstes og anførte bl.a., "at området er udpeget som et særligt værdifuldt landbrugsområde, der kan rumme store husdyrbrug, at området i forvejen er præget af mellemstore bygninger, og at Esbjerg Kommune har foretaget en grundig vurdering af, at landskabet er tilpas robust til at rumme det ansøgte projekt. Det er mindretallets vurdering, at en ændring af kommunens afgørelse til et afslag af det ansøgte projekt vil være en stramning af nævnets praksis" med henvisning til Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 30. oktober 2014 (MAD 2014.461 – NoMO nr. 149). Med henvisning til flertallets votum blev miljøgodkendelsen af udvidelsen herefter ophævet.

Kommentar: Afgørelsen forekommer at være en ændring af tidligere praksis i klagenævnet. I den af mindretallet anførte afgørelse fra 2014 (MAD 2014.461 Nmk) stadfæstede nævnet med dissens miljøgodkendelse til udvidelse af kvægproduktion fra 858 til 2.855 DE i et område udpeget som uforstyrret landskab, da der konkret var taget tilstrækkeligt hensyn til de landskabelige værdier. På linje hermed kan nævnes MAD 2017.308 Nmk, hvor miljøgodkendelse til større svinebrug på 1.130 DE

MAD 2021.218/2

blev stadfæstet med supplerende vilkår, der bl.a. varetog de landskabsmæssige hensyn. Selv om det må medgives flertallet, at Miljø- og Fødevareklagenævnet i MAD 2018.63 Mfk ophævede miljøgodkendelse til et større svinebrug med henvisning til landskabelig påvirkning, er der dog den vigtige forskel, at der i MAD 2018.63 Mfk var tale om, at bygningerne ikke skulle placeres ved de eksisterende bygninger. Det centrale spørgsmål var (og er) imidlertid, i hvilken grad kommunen henholdsvis Miljø- og Fødevareklagenævnet har kompetence til at prøve, hvilken størrelse kvæg- og svinebrug der er erhvervsmæssig nødvendig.

Afslag på miljøgodkendelse til udvidelse af kvægbrug i Esbjerg Kommune

20/03809 og 20/03875

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse efter den dagældende husdyrbruglov § 12, stk. 2, jf. § 76, stk. 1.[1]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet ændrer Esbjerg Kommunes afgørelse af 10. februar 2020 om miljøgodkendelse til udvidelse af et kvægbrug på [A1], 6771 Gredstedbro, til et afslag.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales.

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. husdyrbruglovens § 90.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, der i henhold til § 5, 2. pkt., i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, har behandlet sagen i nævnets afdeling for jordbrugsforhold, jf. § 3, stk. 1, nr. 4, kombineret med nævnets læge afdeling, jf. § 3, stk. 1, nr. 9 (kombinationsnævn).

1. Klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet

Afgørelsen er den 9. og 13. marts 2020 påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af henholdsvis en gruppe omboende (klager 1) og Danmarks Naturfredningsforening (klager 2).

Klager 2 har den 14. april 2020 fremsendt supplerende bemærkninger til klagen.

Klagerne har navnlig anført, at

- udvidelsen er i strid med de landskabelige værdier i området, idet husdyrbruget ligger i et større uforstyrret landskab, og da byggeriet placeres på et lokalt højedrag, hvorved det bliver meget synligt,
- det ansøgte byggeri ikke er erhvervsmæssigt nødvendigt, og projektet, som følge af sin størrelse, burde sidestilles med et barmarksprojekt,
- udvidelsen vil medføre øgede lugt, lys-, støv- og støjgener, samt øget ammoniakemission til skade for den omkringliggende natur, bilag IV-arter og de omboende, og
- der burde være meddelt en samlet miljøgodkendelse til husdyrbrugene på henholdsvis [A1] og [A2], da ejendommene er teknisk og forureningsmæssigt forbundne.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.3.

2. Sagens oplysninger

2.1 Den påklagede afgørelse

Esbjerg Kommune har den 10. februar 2020 i medfør af husdyrbruglovens § 12, stk. 2, meddelt miljøgodkendelse til udvidelse af et kvægbrug på [A1], 6771 Gredstedbro. Godkendelsen er meddelt på baggrund af en ansøgning indsendt den 27. juli 2017.

Miljøgodkendelsen omfatter en udvidelse af dyreholdet fra 140 malkekøer, 114 kvier/stude (6-27 mdr.) og 36 småkalve (0-6 mdr.), svarende til 260,9 dyreenheder (DE), til 1.140 malkekøer, 275 kvier/stude (23-25 mdr.), 325 småkalve (0-1 mdr.) og 3.900 tyrekalve (40-55 kg), svarende til 1.879,4 DE. I forbindelse med udvidelsen etableres tre kostalde på op til 9.504 m² hver, et malkecenter på 1.944 m² (alternativt integreret i en af kostaldene), kalvestalde på seks sektioner på sammenlagt 3.300 m², et råvarelager på 350 m², to gyllebeholdere på hver 7.000 m³ med fast overdækning, en møddingsplads på 400 m², et ensilagesiloanlæg på 5.000 m², et sandseparationsanlæg inkl. fast plads på 1.350 m², en rågylletank på 200 m³ med fast overdækning og en lukket spulevandstank på 25 m³.

Miljøgodkendelsen indeholder bl.a. følgende oversigt (tabel 3) og situationsplan (kort 2) over bygningerne på ejendommen efter udvidelsen:

Nr.	Anvendelse	Areal/rumfang / højde	Staldsystem/overdækning
1	Løsdriftsstald	36 x 250 m = 9.000 m ² / 12,5 m	Sengestald m. fast drænet gulv, 2 % hældning, skrabning / dybstrøelse (hele arealet)
2	Løsdriftsstald	36 x 250 m = 9.000 m ² / 12,5 m	Sengestald m. fast drænet gulv, 2 % hældning, skrabning
3	Løsdriftsstald	36 x 250 m = 9.000 m ² / 12,5 m	Sengestald m. fast drænet gulv, 2 % hældning, skrabning
4	Malkecenter	36 x 54 m = 1.944 m ² / 12,5 m	
5	Kalvestald 6 sektioner	6 stk. a 6 x 60 m = 2.160 m ² / 4 m	Dybstrøelse (hele arealet)
6	Stald (ændrer anvendelse til opbevaring)	1.220 m ²	Sengestald m. spalter
7	Opbevaringshal	350 m ²	
8	Råvarelager	10 x 35 m = 350 m ² / 12,5 m	
9	Plansiloanlæg	50 x 100 m = 5.000 m ² / 3 m	
10	Beholder til restvand	1.120 m ²	
11	Gyllebeholder	2.500 m ²	Fast overdækning
12	Gyllebeholder	7.000 m ³ / 12,5 m	Fast overdækning
13	Gyllebeholder	7.000 m ³ / 12,5 m	Fast overdækning
14	Møddingsplads	20 x 20 m = 400 m ²	Overdækning
15	Sandseparationsanlæg	30 x 45 m = 1.350 m ² / 8 m	
16	Rågylletank	200 m ²	Fast overdækning
17	Spulevandstank	25 m ³	Lukket tank

Tabel 3: Forklaring til kort 2 (malkecenter er tilbygning til løsdriftsstald). Kursiv er nybyggeri.

Kort 2: Situationsplan (malkecenter opføres som tilbygning til løsdriftsstald)

Udvidelsen foretages løbende, så bygning 1 inklusiv malkecenter opføres først. Herefter opføres henholdsvis kalvestalde, bygning 2 og bygning 3 sammen med gyllebeholdere, sandseparationsanlæg, ensilagesiloanlæg og råvarelager. Ved opførelse af bygning 3 vil den eksisterende stald blive taget ud af drift og i stedet blive anvendt til opbevaring.

Det samlede bygningsareal vil efter udvidelsen udgøre ca. 4,5 ha, og ca. 7,9 ha, hvis arealet mellem og omkring bygningerne medtages. Medtages afskærmende beplantning omkring husdyrbruget vil det samlede areal udgøre ca. 15,3 ha.

Esbjerg Kommune har i miljøgodkendelsen vurderet, at de nye driftsbygninger opføres i tilknytning til ejendommens eksisterende bygningsmasse, der som følge af nybyggeriets omfang dog kun udgør en underordnet del af det samlede anlæg, og at ejendommens bebyggelses- og færdselsarealer også efter udvidelsen udgør en helhed. Kommunen har endvidere vurderet, at det ansøgte projekt ikke er erhvervsmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendom, idet der er tale om et efter danske forhold meget stort dyrehold i kvæg, et meget stort bebyggelsesareal, og da de nye bygninger kan karakteriseres som meget store landbrugsbygninger med industriel karakter.

Esbjerg Kommune har i forbindelse med vurderingen af det ansøgte projekt udarbejdet en landskabsanalyse, hvoraf det bl.a. fremgår, at ejendommen, hvorpå udvidelsen ønskes etableret, er beliggende i landzone i landskabskarakterområde nr. 561.08 Darum-Gørding og i et område, der i Esbjerg Kommunes Kommuneplan 2018-2030 er udpeget som større uforstyrret landskab.

Det fremgår af landskabsanalysen, at inden for landskabskarakterområderne skal landskabets karakter understøttes og udvikles, og særlige natur- og kulturhistoriske værdier skal søges bevaret.

Om de større uforstyrrede landskaber anføres i landskabsanalysen:

”De større uforstyrrede landskaber udgør de visuelt mest uberørte dele af det åbne land.

Det åbne land præges mange steder af store trafik anlæg, master, vindmøller eller store produktionsanlæg. Der er få steder tilbage, hvor det er muligt at opleve et uforstyrret landskab uden dominerende anlæg og aktiviteter. Det er vigtigt at sikre, at der ikke sker unødige indgreb i de tilbageværende større uforstyrrede landskaber.

Indenfor større uforstyrrede landskaber skal landskabet søges friholdt for større bygninger og anlæg. Større bygninger og anlæg, der ikke kan placeres andre steder skal søges placeret og udformet, så de i mindst mulig grad skæmmer landskabet.”

I forhold til områdets topografi fremgår det af analysen, at det ansøgte byggefelt ligger i kote 28-34 meter på Holsted Bakkeø på et højdepunkt i landskabet, hvor terrænet falder i alle retninger på nær mod sydvest, og hvor det lokale højdepunkt for området findes umiddelbart vest for den eksisterende gyllebeholder i kote 35 meter. Fra byggefeltets højeste punkt falder terrænet i nordøstlig retning med 13 meter over en ca. 600 meter lang strækning. For at indpasse de nye bygninger til landskabets topografi placeres de i den højdekote, der svarer til omtrent midten af bygningerne. Det betyder, at der på den ene side af bygningsmidten fjernes jord, som lægges til på den anden side.

Af analysen fremgår herudover, at bevoksningen i karakterområdet er gennemgående sparsom, og at bevoksningen omkring husdyrbruget ligeledes er sparsom. Det ansøgte byggeri vil derfor uden afskærmning være meget fremtrædende i landskabet, og der er derfor behov for at etablere beplantning omkring anlægget for at indpasse de store landbrugsbygninger, og lette overgangen mellem byggeriet og det omgivende landskab.

Esbjerg Kommune har i forbindelse med landskabsanalysen foretaget en synlighedsberegning af det ansøgte projekt, der illustrerer, hvor synligt de ansøgte stalde og anlæg er i landskabet inden for en radius af 3 km. Beregningen viser, at det ansøgte byggeri flere steder er synligt på lange afstande og fra mange retninger. Der er især indsigt til bygningerne fra bakken syd for anlægget og fra det laveliggende område nordøst for byggefeltet, men der er også indsigt til byggeriet fra den nordvestlige del af Jernved/Jernvedlund samt fra de samlede bebyggelser ved Strat, Sønder Bøel og Tangeris.

I forhold til områdets sårbarhed har Esbjerg Kommune i landskabsanalysen vurderet, at landskabet generelt er robust og overordnet set ikke sårbart over for etablering af større tekniske anlæg, bebyggelse, skovrejsning eller etablering af læhegn, terrænregulering mv., dog med undtagelse af karakterområdets yderkanter. Området er i forvejen påvirket af mindre og mellemstore tekniske anlæg. Lokalt omkring husdyrbruget er der dog ingen store tekniske anlæg, og det ansøgte byggeri bryder således med områdets uforstyrrede udtryk grundet dets placering i et landskab, der generelt er upåvirket af større anlæg. Landskabspåvirkningen forstærkes af byggeriets omfang og dimensioner samt placeringen på et højedrag. Det ansøgte gårdanlæg er således med sine ca. 4,5 ha bygningsmasse suverænt det største gårdanlæg i området, og afviger derfor fra bebyggelsesstrukturen i området. Fordi landskabets struktur og karakter er svag, idet både markstørrelse, orientering af marker, beplantningshøjde og placering af bebyggelse varierer betydeligt, og da ingen landskabselementer fremstår særlig tydeligt, vurderer kommunen, at landskabet dog er tilpas robust til, at det ansøgte byggeri kan indpasses i landskabet.

På baggrund af landskabsanalysen har Esbjerg Kommune i miljøgodkendelsen sammenfattende anført:

"Det ansøgte vurderes at medføre en vis påvirkning af det stedlige landskab, idet der opføres store landbrugsbygninger i et sårbart og uforstyrret landskab. Påvirkningen forstærkes af, at gårdanlægget pga. dets omfang og størrelse adskiller sig fra den eksisterende bebyggelse i området. Desuden vil der pga. topografien og den sparsomme beplantning omkring ejendommen være indsiget til det ansøgte fra mange steder i det omkringliggende landskab.

Esbjerg Kommune vurderer, at det ansøgte byggeri på trods af områdets sårbarhed og påvirkningen af landskabet kan indpasses, så de landskabelige og kulturhistoriske værdier ikke tilsidesættes. Der lægges vægt på følgende:

- Bygningerne ligger placeret væk fra randen af de ånære landskaber, der udgør de mest sårbare landskaber i kommunen.
- Landskabets struktur og karakter er svag, og landskabet vurderes derfor at være tilpas robust til at det ansøgte byggeri kan indpasses.
- De nye bygningers arkitektur, materiale- og farvevalg samt bygningernes placering og orientering langs med højdekurverne tilgodeser landskabet.

For at tilgodese hensynet til det uforstyrrede landskab samt sikre at de landskabelige værdier ikke tilsidesættes, stilles der vilkår om bygningshøjde, placering af bygninger, materiale- og farvevalg, belysning og afskærmende beplantning."

Miljøgodkendelsen indeholder bl.a. vilkår om, at de nye stalde og malkecentret skal opføres med åbne sider, søstenelementer som vægge i gavle samt gavltrekanter og tage i antracitgrå (RAL 7016) eller mørkere farvenuance, eller alternativt ubehandlet cementgrå farve. Hertil kommer en række vilkår om etablering og vedligeholdelse af hegn og punktbeplantning.

2.2 Planforhold

Esbjerg Kommunes Kommuneplan 2018-2030 blev vedtaget af Esbjerg Byråd den 18. december 2017 og offentliggjort den 23. januar 2018.[4]

Det fremgår af kommuneplanen, at arealet, hvorpå det ansøgte projekt ønskes placeret, ligger i rammeområdet 30-030-010 Plovstrup landområde, der udlægger området til jordbrugsområde i landzone, og på Holsted Bakkeø i karakterområde nr. 561.08 Darum-Gørding Landbrugsflade.

Karakterområdet er en bakkeø, der mod nord og syd afgrænses af smeltevandssletter, å-løb og marint bagland. Af landskabskarakteranalysen for karakterområdet fremgår bl.a., at bevoksningen i området er gennemgående sparsom, bestående overvejende af læhegn. Øvrige bevoksninger er småskove i tilknytning til bymæssig bebyggelse. Landskabet er et middel-storskala landskab, der i kraft af de modne læhegn er vekslende mellem åbent og transparent afgrænset. Komplexiteten er enkel med en dominerende struktur af overvejende nord-syd orienterede hegn og ens markstørrelser. Landskabet er, til trods for de tekniske anlæg, overvejende visuelt roligt og afdæmpet. Idet karakterområdet er omkranset af smeltevandssletter, å-løb og marint bagland, er specielt randen af karakterområdet

særligt oplevelsesrigt. En uhensigtsmæssig placering af større landbrugsbyggeri eller tekniske anlæg langs kanten af karakterområdet samt i nærheden af større terrænforskellevil i henhold til landskabskarakteranalysen påvirke både karakterområdet og nabokarakterområderne i negativ retning.

Arealet ligger endvidere i et område, der er udpeget som særligt værdifuldt landbrugsområde, hvor landbrugets udviklingsmuligheder skal vægtes højt under hensyntagen til natur, vandmiljø og byudvikling, jf. kommuneplanens retningslinje PE.1, og i et område, der er udpeget som større uforstyrret landskab. I de større uforstyrrede landskaber skal landskabet søges friholdt for større bygninger og anlæg, og større bygninger og anlæg, der ikke kan placeres andre steder, skal søges placeret og udformet, så de i mindst mulig grad skæmmer landskabet, jf. kommuneplanens retningslinje LA.5.

Af redegørelsen til retningslinje LA.5 fremgår følgende:

”De større uforstyrrede landskaber udgør de visuelt mest uberørte dele af det åbne land.

Det åbne land præges mange steder af store trafik anlæg, master, vindmøller eller store produktionsanlæg. Der er få steder tilbage, hvor det er muligt at opleve et uforstyrret landskab uden dominerende anlæg og aktiviteter. Det er vigtigt at sikre, at der ikke sker unødige indgreb i de tilbageværende større uforstyrrede landskaber.

Et område, der er uden påvirkning af store byggerier og tekniske anlæg, har i sig selv værdi. Jo større et sådant uforstyrret område er, desto større er dets oplevelsesværdi. Udpegningen af større uforstyrrede landskaber er derfor baseret på den visuelle oplevelse af landskabet.

[...]

Ved større bygninger og anlæg forstås

- lineære anlæg som større veje, jernbaner og større el-ledningsnet.
- enkeltanlæg som vindmølleparker, masteanlæg og teletårne, store landbrugsbyggerier, større virksomheder, flyvepladser/lufthavne med daglig ruteflyvning, større campingpladser og feriebyer.
- større byområder og sommerhusområder.

De større uforstyrrede landskaber kan udgøre en væsentlig rekreativ ressource, fordi det her er muligt at opleve større landområder uden fysiske eller visuelle barrierer, der afgørende ændrer landskabets karakter.”

Esbjerg Kommune har i kommuneplanen udpeget arealer, hvor der gives særligt gode muligheder for at etablere og udvide store husdyrproduktioner (over 500 DE), jf. kommuneplanens retningslinje PE.2.

Af redegørelsen til retningslinje PE.2 fremgår, at Esbjerg Kommune har screenet alle kommunens arealer for at udpege arealer, der er bedst egnede til at etablere store husdyrbrug (barmarksprojekter) på over 500 DE. Der er hovedsageligt taget udgangspunkt i lugtgenekriterier i forhold til samlet bebyggelse i det åbne land og ammoniakdeposition til naturområder. Det fremgår endvidere, at udpegningen alene er en indikation af, hvor det umiddelbart vil være muligt at placere en ny, større husdyrproduktion, og at der skal foretages en individuel sagsbehandling af hver enkelt ansøgning. Udpegningen medfører ikke begrænsninger i muligheden for at etablere store husdyrbrug uden for de udpegede områder.

Arealet, hvorpå det ansøgte projekt ønskes placeret, ligger uden for de områder, der udpeget til store husdyrproduktioner. Der er ikke registreret bygge- og beskyttelseslinjer eller fredninger på ejendommen.

2.3 Klagernes indhold

2.3.1 Klager 1

Klager 1 har anført, at der ikke bør meddeles godkendelse til det ansøgte projekt som følge af den landskabelige påvirkning, som projektet vil have, idet byggeriet placeres i et større uforstyrret landskab, på et geografisk højt placeret sted (en bakketop), og da byggeriet ikke er erhvervsmæssigt nødvendigt. Det ansøgte projekt er efter klagers opfattelse i strid med udpegningen som større uforstyrret landskab, der ifølge Esbjerg Kommunes kommuneplan er sårbart over for større tekniske anlæg, og anlægget bør som følge af dets størrelse i stedet placeres i de i kommuneplanen udpegede områder til store husdyrbrug. Særligt da der er tale om et kælvningscenter også for ansøgers øvrige dyrehold, kan byggeriet ifølge klager ligeså godt placeres i et bedre egnet område, idet placeringen ikke er strengt nødvendig for ansøgers aktiviteter.

Klager påpeger i den forbindelse, at Esbjerg Kommune godkender en placering på det højeste punkt i det gamle Ribe Amt (36 meter over havet). Byggeriet vil med denne placering skæmme hele området, da det vil være synligt fra langt størstedelen af området. Idet der samtidig etableres åbne stalde, vil området blive oplyst også i døgnets mørke timer, da der altid vil være folk, der arbejder. Der vil dermed altid være lysgener for de nærmeste naboer og for hele området.

Klager fremhæver desuden, at der ikke i forvejen ligger så store anlæg i området, hvorfor byggeriet vil afvige fra bebyggelsesstrukturen i området, og klager mener ikke, at visualiseringerne er retvisende for, hvordan byggeriet reelt vil opleves de første mange år, indtil beplantningen når den passende højde og tæthed, ligesom det må forventes, at der i efterårs- og vintermåneder er fuld indsigt til byggeriet. I øvrigt er vilkåret om punktbeplantning omkring en stor del af byggeriet efter klagers opfattelse utilstrækkeligt, idet det ikke vil give en tilstrækkelig afskærmning for hverken udsyn, lugt, støv eller støj.

Klager har desuden anført, at udvidelsen vil medføre en meget høj lugtemission, og klager stiller spørgsmålstegn ved, om lugtberegningerne er korrekte, og om der er foretaget en tilstrækkelig vurdering af effekten af tre manuelle skrabninger i staldene, da effekten af manuel skrabning ikke er færdigtestet i forhold til anvendelsen af BAT.

Endvidere har klager anført, at den forøgede ammoniakemission vil påvirke såvel planter, naturområder, såsom skovbeplantning og søer, dyreliv, materialer og ikke mindst mennesker, hvorfor der af den grund ikke bør meddeles godkendelse til den ansøgte udvidelse. Det er klagers opfattelse, at udvidelsen bl.a. vil påvirke levesteder for bilag IV-arten løgfrø.

Yderligere har klager anført, at ansøger ejer flere ejendomme, bl.a. [A2], som drives sammen med [A1]. Idet der kan foreligge samdrift mellem ejendommene, skal disse efter klagers opfattelse vurderes og godkendes samlet.

Endeligt har klager anført en række betragtninger om, at der mangler en afklaring af håndteringen af overfladevand, idet området er præget af meget tung lerjord, som giver en meget langsom nedsivning af regnvand, og da området i forvejen er påvirket af dårlig afledning og deraf følgende oversvømmelser.

2.3.2 Klager 2

Klager 2 har anført, at der ikke bør meddeles miljøgodkendelse til det ansøgte projekt, da udvidelsen vil have store konsekvenser for områdets landskabelige karakter. Klager henviser til, at ejendommen ligger i et større uforstyrret landskab, der i henhold til Esbjerg Kommunes kommuneplan skal søges friholdt for større bygninger og anlæg. Hertil kommer, at byggeriet ønskes placeret stort set på toppen af den lokale bakkeø, Holsted Bakkeø, og derfor vil være synligt på lang afstand, i næsten alle retninger, hvilket også tydeligt fremgår af kortmaterialet i miljøgodkendelsen. Der vil desuden skulle laves en del terrænændringer, for at byggeriet kan realiseres, og byggeriet vil i øvrigt afvige fra bebyggelsesstrukturen i området, og vil således være et landskabeligt fremmedelement.

Klager har endvidere anført, at idet der med projektet sker en så voldsom udvidelse fra kun 261 DE til 1.879 DE, og en arealudvidelse fra ca. 0,5 ha til 4,5 ha, kan der ikke være tale om erhvervsmæssigt nødvendigt byggeri, og projektet burde derfor have været vurderet som et barmarksprojekt.

2.4 Esbjerg Kommunes bemærkninger til klagerne

Esbjerg Kommune har den 24. og 25. marts 2020 til klagerne bemærket, at kommunen i vurderingen af det ansøgte projekt netop har lagt til grund, at det ansøgte byggeri *ikke* er erhvervsmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendom, hvorfor der er foretaget en udvidet landskabelig vurdering i henhold til husdyrbruglovens § 22, stk. 1. Vurderingen af ny bebyggelse, der opføres uden tilknytning til en ejendoms hidtidige bebyggelsesarealer (barmarksbyggeri), foretages tillige efter denne bestemmelse. Den ansøgte udvidelse er således vurderet efter samme bestemmelse som et barmarksbyggeri.

Esbjerg Kommune har desuden bemærket, at der ikke er krav om, at store husdyrbrug skal placeres inden for områder udlagt til store husdyrbrug, idet udgangspunktet er, at en udvidelse skal placeres ved det eksisterende husdyrbrug. Kommunen henviser i øvrigt til, at der i miljøgodkendelsen, herunder i landskabsanalysen i godkendelsens bilag 2, er redegjort nærmere for, at det ansøgte byggeri med de i miljøgodkendelsen fastsatte vilkår vurderes at kunne indpasses i landskabet, uden at de landskabelige værdier tilsidesættes, herunder ved at staldene placeres på langs af højdekurverne, dvs. "trappes" ned ad bakken, at gyllebeholderne placeres lavt i landskabet, og at der etableres hurtigvoksende og afskærmende beplantning. Kommunen understreger i den forbindelse, at det ikke er hensigten, at byggeriet skal skjules med skovlignende beplantning, men at beplantningen skal lette overgangen mellem bygninger og landskabet, og at der er stillet vilkår i forhold til bygningernes materiale og farver, der sikrer, at bygningerne uden beplantning skæmmer mindst muligt i landskabet.

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

Følgende medlemmer af Miljø- og Fødevarerklagenævnet har deltaget i sagens behandling: formand Birgitte Egelund Olsen, landsdommerne Olaf Tingleff og Henrik Twilhøj, de sagkyndige medlemmer Esben Oddershede og Keld Mortensen, samt de læge medlemmer Pelle Andersen-Harild, Lene Hansen og Jens Vibjerg.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har den 15. juni 2021 i forbindelse med sagens behandling foretaget besigtigelse af området.

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over.

Det følger endvidere af § 11, stk. 2, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse til de væsentligste forhold.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i denne klagesag på baggrund af en besigtigelse af området alene fundet anledning til at behandle spørgsmålet om, hvorvidt det ansøgte byggeri er foreneligt med områdets landskabelige værdier (afsnit 3.2.2).

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ikke taget stilling til sagens øvrige klagepunkter, jf. herved § 11 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

3.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Indledende bemærkninger

Husdyrbrugloven blev ændret ved lov nr. 204 af 28. februar 2017 om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, lov om miljøbeskyttelse, lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og forskellige andre love. Ændringsloven trådte i kraft den 1. august 2017.

Det følger af overgangsbestemmelserne i ændringslovens § 10, stk. 9, at sager om tilladelse eller godkendelse efter §§ 10-12 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, der ikke er færdigbehandlet i førstestans den 1. august 2017, skal færdigbehandles efter de hidtil gældende regler. Endvidere følger det af ændringslovens § 10, stk. 17, at klager over afgørelser om tilladelse eller godkendelse efter §§ 10-12 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, hvor ansøgningen er indgivet til kommunalbestyrelsen inden den 1. august 2017, og hvor klagen er rettidigt indgivet til Miljø- og Fødevarerklagenævnet den 1. august 2017 eller senere, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler, jf. dog stk. 6.

Idet ansøgningen om godkendelse af husdyrbruget blev indsendt til Esbjerg Kommune den 27. juli 2017, ansøgningen ikke var færdigbehandlet af kommunen inden den 1. august 2017, og idet klager over kommunens afgørelse er indgivet rettidigt efter den 1. august 2017, er henvisning til husdyrbrugloven i det følgende en henvisning til lovbekendtgørelse nr. 442 af 13. maj 2016 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

Den ansøgte udvidelse er omfattet af husdyrbruglovens § 12 og kræver en godkendelse efter husdyrbruglovens § 12, stk. 2, idet projektet medfører en overskridelse af de i § 12, stk. 1, fastsatte grænser.

De nærmere regler om tilladelse og godkendelse mv. af husdyrbrug er fastsat i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen. Henvisning til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen i det følgende er en henvisning til bekendtgørelse nr. 211 af 28. februar 2017 om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug, jf. ændringslovens § 10, stk. 9 og 17.

3.2.2 Det ansøgtes forenelighed med områdets landskabelige værdier

Ifølge husdyrbruglovens § 19 skal kommunen ved vurderingen af en ansøgning om godkendelse efter lovens § 12 sikre, at ansøgeren har truffet de nødvendige foranstaltninger for at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT), og at husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne. Godkendelsen skal indeholde vilkår, der sikrer, at husdyrbruget indrettes og drives på en sådan måde, at kravene i husdyrbruglovens § 19 opfyldes, jf. husdyrbruglovens § 27.

Kommunen skal meddele afslag på en ansøgning om godkendelse efter husdyrbruglovens § 12, hvis lovens § 19 ikke er opfyldt, jf. lovens § 31.

Bestemmelsen i husdyrbruglovens § 19 giver mulighed for, at hensynet til landskabelige værdier kan varetages ud fra eksempelvis et æstetisk, kulturhistorisk eller geologisk synspunkt.[5] I tilknytning hertil fremgår det ligeledes af husdyrbruglovens § 23, nr. 4, at vurderingen af bl.a. en ansøgning om godkendelse efter husdyrbruglovens § 12 også

omfatter hensynet til de landskabelige værdier.

Landskabelige hensyn indgår således blandt de forhold, som efter husdyrbruglovens § 31, jf. lovens § 19, kan føre til, at der skal meddeles afslag på en ansøgning om godkendelse efter lovens § 12.

Ved opførelse af ny bebyggelse på et husdyrbrug uden tilknytning til ejendommens hidtidige bebyggelsesarealer – og ved opførelse af ny bebyggelse, der ikke er erhvervmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom – skal kommunen desuden ved vurderingen af bl.a. en ansøgning om godkendelse efter husdyrbruglovens § 12 sikre, at de landskabelige værdier ikke tilsidesættes, jf. lovens § 22, stk. 1.

Der er ikke med bestemmelsen i husdyrbruglovens § 22 tiltænkt nogen ændring af den hidtidige landzoneadministration, jf. planlovens § 35 og § 36.

Af lovforslaget til husdyrbrugloven fremgår bl.a. følgende om § 22:^[6]

”Kravet om kommunalbestyrelsens vurdering gælder kun det landbrugsbyggeri, som kræver landzonetilladelse efter den gældende planlov. Efter lovforslagets § 22, stk. 1, kræves således en vurdering af virkningerne på de landskabelige værdier i følgende tilfælde:

1) Erhvervmæssigt nødvendigt byggeri, der opføres uden tilknytning til ejendommens hidtidige bebyggelsesarealer.

2) Bebyggelse, der ikke er erhvervmæssigt nødvendig for ejendommens drift, herunder meget store landbrugsbygninger med industriel karakter eller fællesanlæg, der knytter sig til driften på flere ejendomme.

Det betyder, at erhvervmæssigt nødvendigt landbrugsbyggeri, som opføres i tilknytning til de hidtidige bebyggelsesarealer, ikke skal vurderes efter § 22.

[...]

I det andet tilfælde videreføres planlovens krav om landzonetilladelse, jf. § 35, stk. 1, i lovforslagets krav om vurdering af bebyggelse, der ikke er erhvervmæssigt nødvendig for ejendommens drift. Kommunalbestyrelsen kan på baggrund af en konkret vurdering af det ansøgte meddele tilladelse eller godkendelse, tilladelse eller godkendelse på vilkår eller afslag på en ansøgning.”

Det fremgår af den påklagede afgørelse, at det ansøgte projekt indebærer en udvidelse af dyreholdet fra 260,9 DE til 1.879,4 DE, og at husdyrbrugets samlede bygningsareal efter udvidelsen vil udgøre ca. 4,5 ha. Hvis arealet mellem og omkring bygningerne medtages, vil arealet udgøre ca. 7,9 ha, og medtages afskærmende beplantning vil det samlede areal udgøre ca. 15,3 ha.

Miljø- og Fødevareklagenævnet er enig med Esbjerg Kommune i, at det i nærværende sag må lægges til grund, at der er tale om bebyggelse, der ikke er erhvervmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom, idet der er tale om et efter danske forhold meget stort dyrehold i kvæg, et meget stort

bebyggelsesareal, og at de nye bygninger kan karakteriseres som meget store landbrugsbygninger med industriel karakter.[7] Der skal dermed i forbindelse med godkendelsesbehandlingen foretages en landskabelig vurdering i henhold til husdyrbruglovens § 22, stk. 1.

To medlemmer af nævnet (Esben Oddershede og Jens Vibjerg) finder at det bør påpeges, at begrebet "erhvervsmæssigt nødvendigt" ikke er statisk, men må vurderes ud fra en rentabel drift anno 2021.

Grundlaget for den konkrete landskabelige vurdering af en ansøgt ny bebyggelse er de planlægningsmæssige retningslinjer, som udgør det overordnede administrationsgrundlag, herunder retningslinjerne i kommuneplanen. Således følger det af planlovens § 12, at kommunalbestyrelsen skal virke for kommuneplanens gennemførelse, herunder ved udøvelse af beføjelser i medfør af lovgivningen. Med henblik herpå kan kommunalbestyrelsen afslå ansøgninger om tilladelse eller godkendelse efter husdyrbrugloven, og fastsætte vilkår med henblik på kommuneplanens gennemførelse.[8]

Tilsvarende fremgår det af Miljøstyrelsens husdyrvejledning,[9] at:

"Bygningens placering og karakter skal efter lovens § 19, nr. 2, og § 23, nr. 4, afvejes over de landskabelige hensyn på stedet. Det gælder i princippet også erhvervsmæssigt nødvendigt byggeri, der planlægges opført i tilknytning til de eksisterende bygninger.

Husdyrgodkendelseslovens hensigt er, at kommunerne skal videreføre den hidtidige administration efter planlægningslovgivningen, herunder VVM-reglerne. De landskabelige hensyn, der skal varetages følger således i vidt omfang af planloven, jf. herved lovens § 12, eller af kommunens lokale planlægning i form af lokalplaner eller kommuneplanen. Loven lægger dog op til, at også friere overvejelser om landskabelige hensyn kan inddrages.

Kommunen skal inddrage 4 punkter:

1. bygge- og beskyttelseslinjer efter naturbeskyttelsesloven og planloven,
2. særlige landskabelige, geologiske, natur-, rekreative eller kulturmæssige områder udpeget i den fysiske planlægning (kommuneplanen),
3. naturområder og
4. kulturhistoriske værdier"

I vejledningen uddybes punkt 2 således:

"Ud over byggelinjerne skal kommunen vurdere anlægget i forhold til landskabelige, geologiske, natur-, rekreative eller kulturmæssige interesser, herunder anlæggets beliggenhed i eller nær områder udpeget i plangrundlaget – dvs. navnlig kommuneplanerne.

Der kan normalt ikke tillades byggeri og anlægsarbejder til landbrug inden for særlige beskyttelsesområder, medmindre det godtgøres fra ansøgers side, at det nye byggeri ikke vil have en væsentlig virkning på rekreative og landskabelige oplevelser eller levevilkår for det naturlige plante- og planteliv.

Kan dette ikke godtgøres skal der findes en alternativ placering, søges indpasning i tilstrækkelig grad i landskabet eller – hvis dette ikke er muligt – meddeles afslag, jf. § 19, stk. 1, jf. § 31.”

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at arealet, hvorpå projektet ønskes placeret, er beliggende på Holsted Bakkeø i karakterområde nr. 561.08 Darum-Gørding Landbrugsflade. Karakterområdet er en bakkeø, der mod nord og syd afgrænses af smeltevandssletter, å-løb og marint bagland. Arealet er herudover, i henhold til Esbjerg Kommunes Kommuneplan 2018-2030, omfattet af udpegningen større uforstyrret landskab. De større uforstyrrede landskaber udgør i henhold til kommuneplanens redegørelse de visuelt mest uberørte dele af det åbne land. I disse områder skal landskabet i henhold til kommuneplanens retningslinjer søges friholdt for større bygninger og anlæg, herunder store landbrugsbyggerier.

Esbjerg Kommune har i den påklagede afgørelse vurderet, at det ansøgte projekt medfører en vis påvirkning af landskabet, idet der opføres store landbrugsbygninger i et sårbart og uforstyrret landskab. Påvirkningen forstærkes af, at anlægget, som følge af dets omfang og størrelse, adskiller sig fra den eksisterende bebyggelse i området. Desuden vil der som følge af topografien og den sparsomme beplantning omkring ejendommen være indsigt til det ansøgte byggeri fra mange steder i det omkringliggende landskab. Det er imidlertid kommunens vurdering, at det ansøgte byggeri, på trods af områdets sårbarhed og påvirkningen af landskabet, kan indpasses, så de landskabelige værdier ikke tilsidesættes. Kommunen har i vurderingen lagt vægt på, at bygningerne ligger placeret væk fra randen af de å-nære landskaber, der udgør de mest sårbare landskaber i kommunen, at landskabets struktur og karakter er svag, så landskabet vurderes at være tilpas robust til, at det ansøgte byggeri kan indpasses, og at de nye bygningers arkitektur, materiale- og farvevalg, samt bygningernes placering og orientering langs med højdekurverne, tilgodeser landskabet.

Et flertal af Miljø- og Fødevareklagenævnets medlemmer finder, at det ansøgte byggeri ikke er foreneligt med de landskabelige værdier i området, herunder udpegningen som større uforstyrret landskab og de for denne udpegnings gældende retningslinjer i Esbjerg Kommunes kommuneplan. Flertallet har i sin vurdering lagt vægt på, at projektområdet, som følge af udpegningen som større uforstyrret landskab, der udgør de visuelt mest uberørte dele af det åbne land, skal søges friholdt for større bygninger og anlæg, herunder store landbrugsbyggerier. Flertallet har endvidere lagt vægt på, at det ansøgte byggeri vil bryde den eksisterende bebyggelsesstruktur i området, idet der ikke i forvejen ligger store bygninger på ejendommen eller i nærområdet, og at en realisering af projektet vil, på grund af terrænforholdene, forudsætte en vis terrænregulering. På baggrund af en besigtigelse af området har flertallet endvidere lagt vægt på, at de meget lange indkig fra øst og syd mod ejendommen ikke er forenelige med de landskabelige værdier. Flertallet finder på den baggrund efter en samlet vurdering af sagen, at Esbjerg Kommunes landskabelige vurdering skal tilsidesættes, og at kommunens afgørelse om miljøgodkendelse skal ændres til et afslag, jf. husdyrbruglovens § 22, stk. 1, jf. § 19, nr. 2, jf. § 31, idet det efter flertallets vurdering ikke er muligt med det ansøgte projekt at sikre, at de landskabelige værdier ikke tilsidesættes, hvorfor det ansøgte ikke vil kunne drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne.

Et mindretal af Miljø- og Fødevareklagenævnets medlemmer (Esbjerg Oddershede og Jens Vibjerg) finder, at det ansøgte byggeri er foreneligt med de landskabelige værdier i området. Mindretallet har i sin vurdering lagt vægt på, at området er udpeget som et særligt værdifuldt landbrugsområde, der kan rumme store husdyrbrug, at området i forvejen er præget af mellemstore bygninger, og at Esbjerg Kommune har foretaget en grundig vurdering af, at landskabet er tilpas robust til at rumme det ansøgte projekt. Det er mindretallets vurdering, at en ændring af kommunens afgørelse til et afslag af det ansøgte projekt vil være en stramning af nævnets praksis, jf. NMK-132-00658.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet.

3.3 Gebyr

Som følge af afgørelsen tilbagebetales de indbetalte klagegebyrer, jf. gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr. 1.

3.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ændrer Esbjerg Kommunes afgørelse af 10. februar 2020 om miljøgodkendelse til udvidelse af et kvægbrug på [A1], 6771 Gredstedbro, til et afslag.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 442 af 13. maj 2016 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug med senere ændringer.

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] <https://kommuneplan.esbjergkommune.dk/>

[5] Forslag til lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug (L 55), Folketingsåret 2006-2007, særtrykket, side 66.

[6] Forslag til lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug (L 55), Folketingsåret 2006-2007, særtrykket, side 67-68.

[7] Om nævnets praksis vedrørende begrebet "landbrugsbygninger af industriel karakter" se bl.a. Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 12. januar 2018 i sagsnr. NMK-132-00826, Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 5. juli 2017 i sagsnr. NMK-132-00823, og Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 30. oktober 2014 i sagsnr. NMK-132-00658.

[8] Forslag til lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug (L 55), Folketingsåret 2006-2007, bemærkningerne til § 19 og § 22 (særtrykket, side 66-68).

[9] Link:

<https://oldwiki.mst.dk/Husdyrvejledning,Landskab%20og%20planforhold.ashx#Husdyrvejledning.Landskab+og+planforhold+-+Vurdering.Fastl%C3%A6ggelse.og.beskrivelse.af.de.landskabelige.hensyn.9>
(<https://oldwiki.mst.dk/Husdyrvejledning,Landskab%20og%20planforhold.ashx#Husdyrvejledning.Landskab+og+planforhold+-+Vurdering.Fastl%C3%A6ggelse.og.beskrivelse.af.de.landskabelige.hensyn.9>)

Sag:

20/03809 og
20/03875

Dato:

30. juni 2021.

Emner:

Husdyrbrugloven ...

Highlight:

 Vis/skjul highlight

Miljø- og Fødevareklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>) • Nævnenes Hus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • mfkn@naevneneshus.dk (<mailto:mfkn@naevneneshus.dk>)
[Tilgængelighedserklæring \(https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk\)](https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk)